

Holdninger er ikke noget, man trækker i en automat

Når medierne præsenterer politiske konflikter som 'konfliktunderholdning' uden substans, og når vi i vores hverdag stort set ikke møder mennesker, der tænker og mener noget andet end vi selv gør – så må der nye initiativer til, for at vi kan blive i stand til at diskutere og bidrage til det samfund, vi er fælles om. Et sådant initiativ er projekt Frirummet.

'Rundkredspædagogik' har de sidste 20 år kunnet bruges som et skældsord. Men nu skal vi til at lære at tale sammen igen. Blandt andet gennem projekt Frirummet, der er et initiativ og samarbejde mellem de frie skoler, Friskoleforeningen, Efterskoleforeningen og Højskoleforeningen. Frirummet handler om at opbygge en ny debatkultur. Men, understreger projektleder Marlene Borst Hansen, målet er ikke at forbedre samtale-tonen.

"Frirummet handler ikke om, at vi skal blive bedre til at tale ordentligt sammen. Projektet er sat i gang, fordi vi ser nogle tendenser i Danmark og generelt i de vestlige demokratier, som er alvorlige. Og som vi skal gøre noget ved. Den ene tendens ser vi i medierne, som har et næsten ensidigt fokus på konflikt. Der er ikke i sig selv noget galt i at fokusere på konflikt, men når konflikten bliver uden substans, og vi ikke får argumenterne og værdierne, der ligger under konflikten, med, så får vi et pseudodemokrati. For så står der nogle politikere på den ene side og konflikter helt vildt og voldsomt, og på den anden side et folk, der føler sig hægtet af og oplever det som et skuespil."

"Den anden tendens er, at vi bosætter os og lever vores liv med job og fritidsaktiviteter osv. med

mennesker, der ligner os selv. Sådan har det nok altid været, men den tendens forstærkes lige nu af de sociale medier, hvor der er alle mulige algoritmer, som sørger for, at vi kun hører argumenterne fra dem, der mener det samme som vi selv gør. Og også i de folkelige institutioner, hvor man før i tiden kunne mødes på tværs af fx sociale skel, er der en tendens til, at mangfoldigheden bliver mindre. Der er flere og flere folkeskoler, som er fyldt med børn, der ligner hinanden."

"Så vi har en tendens til, at vi kun møder dem, der ligner os. Og vi har ikke en journalistik, der bruger kræfter og spalteplads på at udfolde andre liv og måder at leve på. For nyhedsmediet er blevet til konfliktunderholdning."

Hvordan vil du karakterisere det, du kalder konfliktunderholdning?

"Medierne laver konfliktunderholdning, når de kun dækker konflikten, og ikke hvad der ligger bagved. Et eksempel: For nylig fik vi en ny boligskatteaftale. Og jeg vil vove at påstå, at den største del af dækningen af den politiske diskussion har handlet om, hvilke partier der holdt sig uden for aftalen, hvilke strategiske overvejelser der kunne tænkes at være i forhold til ikke at være med, hvem der i forhandlingerne har givet køb på hvad, osv. Og der har været meget få artikler, der er gået i dybden med,

Nyhedsmediet er blevet til konfliktunderholdning

hvad aftalen egentlig går ud på, og hvad den betyder for samfundet og dig og mig. Og meget få journalister har spurgt politikerne, hvorfor vi i deres optik skal gøre det her og hvilke overvejelser, der ligger bag."

"Generelt kan man se, at hvis der er en politisk konflikt, så er det bestemt ikke de involverede politikere, der får mest taletid til at forklare, hvad konflikten går ud på. Den oversættes til os enten af andre journalister eller af kommentatorer. Det medfører, at politik i det brede mediebillede udelukkende bliver til strategi og spin og stort set ikke til substans og værdier. Men min påstand er, at det ikke er rigtigt. Politikere er funderet i værdier, der er en baggrund for, at de mener som de gør. De bliver bare aldrig spurgt til det, og vi får det ikke at vide."

Så det er hos medierne, at noget skal ændres?

"Nej. Det er ikke der, vi begynder. Medierne er styret af en dagsorden og en økonomisk virkelighed, som næppe lige lader sig ændre. Vi går en anden vej."

TVIVL

Projekt Frirummet uddanner debatpiloter, der kan igangsætte debatter på fx højskoler og efterskoler eller andre steder. Debatterne er struktureret ud fra en fast form. Trin 1 er afdækning af konfliktens indhold: Hvad er parterne uenige om. Trin 2 handler om at undersøge baggrunden for holdningerne, hvilke værdier ligger til grund, og findes der tvivl eller uafklarede dilemmaer. Trin 3 handler om sammen med tilhørerne at overveje mulige løsninger og veje at gå.

"I modsætning til, hvad vi ser i det brede mediebillede, så stopper vi ikke på toppen af konflikten. Når vi har fundet ud af, hvad de to parter er uenige om, så fører vi konflikten over i et refleksionsrum og spørger efter, hvad der ligger bag ved holdnin-

"Det er et demokratisk problem, at tvivl og dilemmaer fylder så lidt i den offentlige debat," siger Marlene Borst Hansen

gerne. Hvilke dilemmaer er der? Hvad ved egne holdninger er konfliktparterne i tvivl om?"

"Det er ikke udelukkende et politisk projekt, emnerne kan spænde vidt. Det vigtige er, at vi bliver opmærksomme på, at holdninger ikke er noget, man trækker i en automat, de er altid funderet i noget. Og selvom man har en meget stærk holdning til noget, så er det meget sjældent, at man ikke også kan komme i tvivl og – for sig selv i hvert fald – er udfordret af spørgsmålet: Mener jeg nu det rigtige? Er der dilemmaer i det, jeg mener? Og hvad baserer jeg mine holdninger på?"

"Det handler ikke om at gøre holdningerne mindre skarpe og lave et konsensusrum. Det handler om at vise, at i et demokrati, hvor der i sagens natur er konflikter, er der også tvivl og dilemmaer. For det er et demokratisk problem, at tvivl og dilemmaer fylder så lidt i den offentlige debat. Vi møder kun påstande og skarpe holdninger og får ikke et blik ind i den tvivl, der ligger hos alle mennesker. Også dem med de skarpe holdninger."

Marlene Borst Hansen er uddannet skolelærer og

» Det vigtigste i en debat jo ikke at vinde over sin moddebattør

har tidligere siddet i Folketinget for de radikale. Erfaringerne fra det politiske arbejde tages med ind i udviklingen af projekt Frirummet.

“Som udlændingeordfører for Radikale Venstre har jeg været i rigtig mange debatter med Martin Henriksen fra Dansk Folkeparti. Fordi de to partier i forhold til udlændingespørgsmålet udgør to yderpoler, som kan stilles op over for hinanden. Men jeg er aldrig blevet spurgt, om der er noget af det, Martin Henriksen siger, jeg godt kan følge.”

“Hvis jeg var blevet spurgt om det, så kunne jeg eksempelvis sige: Jeg kan godt følge, at man kan blive nervøs, hvis der flytter et flygtningecenter med 50 uledsagede unge flygtningedrenge ind i baghaven. Jeg ville også være nervøs, hvis min 14-årige datter skulle cykle forbi om aftenen. Men ville jeg gøre noget andet end Martin Henriksen? Ja, det ville jeg.”

“Der er jo meget få sort-hvide svar på virkelige dilemmaer. Problemet er bare, at hver gang politikere udtrykker en tvivl eller anerkender en modparts argument, så bliver de i mediebilledet *framet* som svage. Der levnes ikke plads til den der tvivl og refleksion. Og det skaber afstand til befolkningen, som selvfølgelig meget ofte er i tvivl, fordi ingen på forhånd har en holdning parat til ethvert spørgsmål eller dilemma. Når vi så præsenteres for sort-hvide svar, bliver skellet mellem politikere og befolkning større og større, og lige pludselig sidder man og kigger på nogen, man slet ikke kan identificere sig med.”

Men som folkevalgt politiker har man vel også en lederfunktion, så der er vel en eller anden balancegang. Man kan jo ikke have, at politikere hele tiden går rundt og siger: Det er jeg i tvivl om.

“Selvfølgelig er man også en leder. Men man kan godt være stærk i en holdning og samtidig give udtryk for, at man er nået frem til sin holdning gennem overvejelser og tvivl. Og det er jo ikke hele tiden, at politikere skal rende rundt og være i tvivl. Men vi hører det ganske enkelt aldrig.”

“Og det interessante er, at når man så er en del af det politiske system og sidder med i de lukkede forhandlinger – uanset om det foregår i kommunerne eller på Christiansborg – så er der jo tvivl og refleksion. Og den tvivl og refleksion tror jeg, vi bliver nødt til også at give befolkningen et blik ind i. Det tror jeg godt, vi kan holde til. Men lige nu er de mediemæssige rammer ikke til det.”

VIDEN

Tvivl kan vel også handle om, at man ikke synes, man helt har den nødvendige viden på et område. Så hvordan tænker du – ideelt set – at viden og sagkundskab skal indgå i vores demokratiske debatter?

“Set fra mit perspektiv så er alle mennesker frie til at mene, hvad de vil. Men de er ikke frie til ikke at skulle forholde deres mening til noget viden. Og

hvis man sidestiller viden og mening, som om det er ligeværdige argumenter, så synes jeg det er problematisk.”

“Det betyder ikke, at vi alle sammen bare skal mene det, som sagkundskaben på området peger i retningen af. Fx kan du ikke finde en eneste ekspert inden for kriminalitet og straf, der vil kunne finde begrundelser for, at vi skal nedsætte den kriminelle lavalder. Men du kan finde masser af folk, der mener, at det skal vi. Og de meninger er legitime nok, så længe de forholder sig til det, eksperterne siger – nemlig at det ikke vil mindske kriminaliteten, muligvis vil det endda øge kriminaliteten. Så kan det være, at man alligevel fastholder, fx at retfærdighedssansen er det vigtigste, og at det ikke kan være rigtigt, at man kan gå fri som 12-årig, hvis man har begået en forbrydelse. Det er en legitim mening. Men det er ikke legitimt ikke at forholde sig til den viden, der er.”

“Og vi bliver også nødt til at have en presse, der ikke bare prøver at afdække politikere, der snyder eller taler usandt osv., men også siger: Okay, du

mener det her, men vi har en viden, der siger sådan her, så hvad gør det ved din mening, og hvordan forholder du dig til den viden? Som det er nu, har vi en presse, der nærmest bare refererer: A mener det. B ved det. Som om det er ligestillet.”

“Og så er der hele *fake news*-spørgsmålet, som især gør sig gældende på de sociale medier, og som er et kæmpe demokratisk problem. For når man befinder sig i et lukket fora på de sociale medier udelukkende med folk, der mener det samme som én selv, hvem er det så, der skal udfordre og problematisere det, man er enig om?”

“Hele det vestlige demokrati bygger jo på, at vi har noget viden, som vi tager udgangspunkt i. Hvis der lige pludselig ikke er en viden mere, hvad sker der så med vores demokrati?”

MAGT

Det handler vel også om magt? Og på de sociale medier er det nogle andre end de klassiske medier, der sætter dagsordenen. I begyndelsen troede man måske, at samtalen på de sociale medier dermed blev mere demokratisk – mere fri og åben. Men her er man siden blevet klogere.

I projekt Frirummet – som jo ikke er et digitalt projekt – forsøger I jer så med en ny struktur for samtalen. Men den magtfri samtale er vel en illusion?

“Magtbegrebet i forhold til den demokratiske samtale er enormt interessant. Jeg stiller mig selv spørgsmålet: Når nogen opstiller dogmer for, hvordan man skal indgå i en demokratisk samtale, er det så i virkeligheden et elitært magtmiddel til at undertrykke nogle stemmer, man ikke vil høre. Fx hvis man siger: Du skal hele tiden forholde dig til, hvad den anden siger. Det er det, og ikke andet, du skal svare på.”

“Med projekt Frirummet sætter vi en struktur op for samtalen, men vi laver ikke dogmer for, hvordan man skal tale til hinanden. Samtalen er fri, også i konfliktrunden. Vi indleder ikke med at sige, at vi skal tale på en bestemt måde for at være i det her rum. Vi har opstillet nogle strukturer og ikke andet.” “Det er vigtigt, at samtalen foregår uden dogmer. For fx er jeg blevet i tvivl om, hvorvidt det med tonen i virkeligheden kan være et magtmiddel.

Efterskoleelever på Flakkebjerg Efterskole i frirumsdebat maj 2017

(foto: Jonas Ahm/AhmProduction)

Alex Ahrendtsen (DF) og Zenia Stampe (RV) i en frirumsdebat på Flakkebjerg Efterskole i maj 2017

(foto: Jonas Ahm/AhmProduction)

» Det må være debattens vigtigste mål, at de, der lytter til og deltager i debatten, bliver klogere

Altså, hvor er den grundtvigske røst, der både taler magten imod og melder sig på banen med nogle bud på, hvor vi skal hen?”

Det er et godt spørgsmål. Og det bliver kun et forsøgsvis svar. Næmlig at Grundtvig og Grundtvigsk Forum ikke er det samme. Allerede på Grundtvigs tid blev de grundtvigske kritiseret for at være en slags Grundtvig-parti, men sådan opfatter jeg ikke Grundtvigsk Forum i dag. Altså som nogen der i fællesskab kan mene noget, for holdningerne spænder så vidt inden for det grundtvigske, at der ikke er et fælles fodslag. Det eneste, man nærmest kan blive enige om, er at man skal kunne mødes om sin uenighed. Nej. Det er ikke helt rigtigt. På skoleområdet er der fx ret stor enighed, men på en lang række andre områder er det umuligt at pege på en fælles holdning. Det betyder selvfølgelig ikke, at man ikke hver for sig kan blande sig i den offentlige debat. Og det synes jeg også, at flere forsøger.

Men så er der spørgsmålet om at have det godt. For ja, vi har det godt. ikke bare de grundtvigske – de har det også godt! – men ganske mange mennesker i Danmark. Men hvad gør det ved os at have det godt? Vi har vand og varme og uddannelse og fritid og alle de ting, som generationer før os har kæmpet for, og spørgsmålet er, om det kan gøre os sløve? Åndeligt sløve. Så vi bliver ude afstand til at spørge, hvad er rigtigt? Og hvad er vigtigt? Og hvem har jeg ansvar for?

“Ja, og det er præcis derfor, vi gerne vil have det værdimæssige frem i diskussionerne. For vi har det jo ikke kun godt. Stress og angst viser sine tydelige faresignaler, som tyder på, at vi også i dag har brug for mere grundlæggende at spørge: Er det her så livet? Eller hvad er det for et liv, vi skal leve sammen?” ■

Altså at sige, at man skal tale på en bestemt måde. Og derfor er vi ikke fokuseret på spørgsmålet om tonen, for det er ikke det, der er det væsentlige. Vi tror, at hvis vi opstiller nogle rammer, så vil mennesker gerne tale sammen.”

“Og selvom man ofte får det indtryk, så er det vigtigste i en debat jo ikke at vinde over sin moddebattør. Sat på spidsen er det sådan set heller ikke de to debattører, der er de vigtigste. Når Lars Løkke og Helle Thorning op til sidste valg optræder på TV i noget, der ligner en boksekamp, så er det en forkert

præmis. For de overbeviser jo ikke hinanden. Og i udgangspunktet er de lidt ligegyldige. De vigtige er dem, der lytter til debatten. De skulle jo gerne blive klogere. Så de ud fra det, der bliver diskuteret, kan danne deres egen holdning. Det må være debattens vigtigste mål, at de, der lytter til og deltager i debatten, bliver klogere.”

GRUNDTVIG

Apropos magt i samtalen, så behøver den her samtale jo ikke kun gå én vej. Det behøver ikke udelukkende

være mig, der bestemmer, hvad vi skal tale om, og hvad du skal svare på. Måske har du også noget, du vil spørge om?

“Ja. Det har jeg da. Jeg er nemlig meget optaget af Grundtvig. Og Grundtvig var jo ikke bange for at tale magten og magthaverne midt imod. Men hvordan er det med Grundtvigsk Forum eller med de, der kalder sig grundtvigske? Er der ikke meget lidt talen magten imod? Og er det fordi, man er bange for at være politisk? Eller er det fordi man har det godt og ikke synes, det er noget at protestere over?”